

Prof. dr hab. Jerzy Nowocien
jerzy.nowocien@awf.edu.pl

**Recenzja rozprawy doktorskiej pani mgr Joanny Starzak
pt. *Determinanty postaw wobec etycznych wartości sportu zawodników
wybranych dyscyplin***

Wykonana na zlecenie Senatu Akademii Wychowania Fizycznego Jerzego Kukuczki w Katowicach.

Temat

Rozprawa doktorska pani mgr Joanny Starzak przygotowana pod opieką promotora pana dr. hab. Krzysztofa Sas-Nowosielskiego prof. nadzwyczajnego jest oryginalnym opracowaniem naukowym ważnego poznawczo i społecznie zagadnienia. Stanowi rozważania nad postawami sportowców wobec sportu i dopingu w sporcie. Autorka przedstawiła w syntetycznym ujęciu sport jako zjawisko społeczne cywilizacji XX i XXI wieku. Wskazując, iż sport wywodzi się z zabawy, ma sprawiać człowiekowi przyjemność, podkreśla jednocześnie jego istotę – współzawodnictwo. W zależności od charakteru sportu; wyczynowego, amatorskiego, czy zawodowego współzawodnictwo nierzadko przyjmuje postać rywalizacji, która wyzwała w uczestnikach sportu zachowania tudzież postawy odbiegające od ustalonych norm. Dzieje się tak zwykle, kiedy dominuje chęć zwycięstwa za wszelką cenę, zdobycia nagrody, medalu, pieniędzy, konkretnego trofeum. Autorka postrzega sport refleksyjnie w tym także jego humanistyczne oblicze. Jednocześnie łączy wartości sportu z etycznymi problemami. W tym miejscu warto byłoby – w moim przekonaniu – omówić uznane w pedagogice sportu jego wartości. Zwłaszcza, że autorka odwołuje się do filozofii Pierre'a de Coubertina i jego koncepcji wychowania przez sport. Słusznie wskazuje zasadę fair play w sporcie jako źródło wartości moralnych. Z niepokojem, ale i zrozumieniem zastanawia się nad źródłem nieetycznych zachowań i postaw w sporcie. Dlatego celem badań uczyniła poszukiwania czynników determinujących postawy zawodników wybranych dyscyplin sportowych wobec sportu i dopingu w sporcie.

Treść pracy odpowiada tematowi określonymu w tytule. Zmieniłbym jedynie w tytule kolejność podmiotu czyli zawodników bo to oni prezentują zachowania i postawy, powinni być na pierwszym miejscu. Do ewentualnej publikacji pracy bądź jej fragmentów, a do tego zachęcam autorkę, proponuję takie brzmienie: *Determinanty postaw zawodników wybranych dyscyplin sportowych wobec etycznych wartości sportu*. Problematyka mieści się zdecydowanie w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej. Treść pracy przekonuje, iż podjęty temat spełnia

wymogi ustawowe stawiane rozprawom na stopień naukowy doktora. Ubieganie się p. mgr Joanny Starzak o stopień doktora nauk o kulturze fizycznej na podstawie tej rozprawy jest zasadne.

Cel i metodologia badań

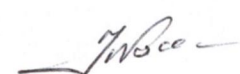
Celem badań uczyniła autorka „określenie osobistych, społecznych i sytuacyjnych uwarunkowań determinantów postaw wobec etycznych wartości sportu”. Uwarunkowania postaw wobec wartości sportu wyprowadziła z teorii społeczno-psychologicznej Valleranda i współautorów. Kierując się istotą merytoryczną tej teorii określiła przedmiot badań: postawę wobec sportu i postawę wobec dopingu. Cel główny badań autorka uszczegółowiła trzema pytaniami badawczymi to one mają stanowić problem badawczy. Dwa pierwsze pytania mają charakter rozstrzygnięcia, trzecie jest połączeniem rozstrzygnięcia i dopełnienia. Takie pytania są korzystniejsze, mają postać problemową. Pytania badawcze są bazą dla konstruowania hipotez, które stanowią przewidywaną na nie odpowiedź. Tak też uczyniła autorka recenzowanej pracy, choć hipotezy nie pokrywają się w pełni z pytaniami. Zwłaszcza te dwa pytania rozstrzygnięcia 1. i 2. rozpoczynające się partykułą „czy” ograniczają twórczość. Tak, np. w 1. pytaniu autorka pyta: *Czy istnieje związek między postawą sportową (fair play) a postawą wobec dopingu?* Hipoteza do pytania 1. brzmi: *Mężczyźni wykazują większą aprobatę dla nieetycznych postaw sportowych niż kobiety, dodatkowo wraz z wiekiem postawa staje się mniej sportowa a postawa wobec dopingu bardziej przychylna.* Mimo tego drobnego zamieszania wokół pytań i hipotez badawczych uznaję, iż konstrukcja pracy spełnia wymogi metodologiczne i merytoryczne. Zastosowane metody, techniki i narzędzia badań są odpowiednie do celu badań oraz przedmiotu. Ich dobór i wykorzystanie zapewniły wieloaspektowość poznania badanych zjawisk. Podstawową metodą badań autorka uczyniła sondaż diagnostyczny. W jego ramach zastosowała technikę ankiety. Zdecydowana większość narzędzi badań, dokładnie z wyjątkiem jednego, pochodzą z obszaru języka angielskiego. Zostały one przetłumaczone w procedurze tłumaczenie-tłumaczenie zwrotne i przystosowane do warunków polskich. Przystosowane czyli zaadaptowane, a nie zaadoptowane, jak napisała autorka. Uznaję to za drobne potknięcie językowe, tzw. „literówkę”, niemające znaczenia dla jakości informacji. Wybrane dwa kwestionariusze: *Orientacji Motywacyjnej w Sporcie* oraz *Postrzegania Klimatu Motywacyjnego w Sporcie* a także dwie skale: *Postaw Wobec Dopingu* oraz *Wielowymiarowa Orientacji Sportowej* zostały ocenione metodą zgodności wewnętrznej pod względem rzetelności narzędzi badań. Fakt ów bardzo mocno uwiarygodnia wyniki badań. Użycie wymienionych narzędzi stworzyło autorce możliwości poznania postaw w dwóch zmiennych zależnych, tj.; postawy sportowej ocenianej stosunkiem sportowców do zasady fair

play oraz postawy wobec dopingu. Narzędzia badań są dobrze i dokładnie opisane w treści pracy. Z głębokim uznaniem odnoszę się do wykonanej analizy danych empirycznych metodami statystycznymi. Dzięki tym metodom i metodologicznemu postępowaniu przeprowadzona analiza wyników badań nadała im przejrzystość, obiektywność i wiarygodność.

Struktura i treść pracy

Treść pracy pomieszczona jest na 101. stronach. Kolejne 13 stron zajmują streszczenia w języku polskim i angielskim. Strony od 114 do 135 zajmuje *Piśmiennictwo* określone jako *Bibliografia*. W aneksie umieszczone zostały tabele, przedstawiają one korelacje pomiędzy zmiennymi (Tab. 23), pomiędzy zmiennymi w grupie kobiet (Tab. 24) a trzecia pomiędzy zmiennymi w grupie mężczyzn (Tab. 25). Te trzy tabele oznaczone numerami 23, 24, 25 stanowią więc kontynuację tabel umieszczonych w treści pracy. Nie znajduję uzasadnienia wyprowadzenia tych tabel poza treść pracy. Są to szczegółowe obliczenia statystyczne przejrzyste prezentują wyniki badanych zmiennych. Skoro autorka uznała zasadność umieszczenia tych tabel w aneksie, to raczej należało nadać im własną numerację. Zwykle stosuje się w takim przypadku numerację cyframi rzymskimi. Po trzech tabelach umieszczone są *Narzędzia badań*; kwestionariusze oraz skale. Nie posiadają one numeracji. Po nich są; *Spis rycin*, *Spis wykresów*, *Spis tabel*. Ten porządek w aneksie jest trochę zaburzony w relacji do treści pracy. Bibliografia powinna zamykać treść pracy, a po niej mogłyby być streszczenia. Najczęściej jednak streszczenia umieszcza się na początku pracy przed treścią.

Strukturę pracy stanowią rozdziały merytoryczne z podporządkowanymi podrozdziałami. Wyodrębnione rozdziały są nieco rozchwiane. Po rozdziale teoretycznym jest zapowiedź rozdziału 2. *Metodologia badań własnych*. Zapis taki wystarczyłby w zupełności dla wyodrębnienia adekwatnych merytorycznie podrozdziałów. Tymczasem autorka wyodrębniła rozdział 3. *Cele badań, pytania i hipotezy badawcze* z trzema podrozdziałami. Rozdział 4. *Materiał i metody badań* z trzema podrozdziałami. Nie bardzo widzę zasadność takiego rozbicia. Wszystko to bowiem składa się na metodologię badań. W efekcie takiego podziału rozdział 5. obejmuje wyniki badań własnych. Podzielony jest na 5 podrozdziałów, w tym 5 podrozdziałów na 2 podrozdziały podrozdziału. *Dyskusję* uczyniła autorka 6. rozdziałem, to trochę odbiega od przyjętych w tej sferze norm. *Dyskusję* traktujemy zwykle jako odniesienie wyników badań własnych do innych takich samych, bądź podobnych, wcześniej realizowanych przez badaczy. De facto dyskusja jest w tym przypadku przedłużeniem omawiania wyników badań własnych. Zawiera 6 podrozdziałów, w tym rozdział 6. posiada 5 podrozdziałów. Mimo tych uwag porządkowych, których nie uznaję za istotne, oceniam dyskusję wysoce pozytywnie.

Autorka wskazała w niej źródła kształtowania się postawy sportowej i postawy wobec dopingu. Dostarczyła w tym obszarze bogatą, pogłębioną wiedzę. Odnosząc ją często do historii sportu oraz do analiz porównawczych zawodników według dyscyplin sportowych, w tym indywidualnych i zespołowych. Mnogość badanych zmiennych oraz poszukiwanie związków między nimi uczyniły dyskusję niezwykle cenną i obfitą w informacje merytoryczne. Dyskusja ta w pełni spełnia wymogi merytoryczne i metodologiczne. Autorka wszystkie wyniki badań własnych odniosła, porównywała, oceniała refleksyjnie w kontekście innych badań, polskich i zagranicznych. Mam tu refleksję, iż zafascynowana badaniami w innych państwach nie doceniła, może nie dostrzegła niektórych polskich badaczy. Potwierdzeniem tego jest także spis literatury, nie liczyłem proporcji, ale dominują w niej pozycje anglojęzyczne. Wnioski są potraktowane jako rozdział 7. Jest ich 15. a więc sporo, wydawać by się mogło, że nadprogram. Tak nie jest. Wszystkie one wynikają konsekwentnie z uzyskanych wyników badań empirycznych. Obejmują zmienne, czynniki, mechanizmy i modele przedstawione ilościowo i zinterpretowane jakościowo. Są merytorycznie uzasadnione, stanowią istotne argumenty potwierdzające osiągnięcie celu badań i rozwiązanie podjętych problemów badawczych. W dyskusji i wnioskach znajdujemy odpowiedzi na pytania badawcze i weryfikację hipotez. Te fragmenty pracy są zdecydowanym potwierdzeniem znajomości rzeczy i swobodnego poruszania się doktorantki po przedmiotowej problematyce. Sprawnie przeprowadzona dyskusja merytoryczna, refleksje autorki i wnioski sensownie zwieńczyły przedsięwzięcie badawcze.

Ocena końcowa

Rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu: jak kształtować, a raczej jak kształtują się postawy sportowców wobec wartości etycznych i dopingu w sporcie? Wszystkie czynności koncepcyjne i badawcze autorka wykonała z rzetelnością, starannością badawczą i wyraziła poprawnym językiem. Wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie nauk o kulturze fizycznej. Treść pracy, prowadzony logicznie i konsekwentnie wywód merytoryczny utwierdzają mnie w przekonaniu o pozyskaniu przez autorkę umiejętności samodzielnego organizowania i prowadzenia pracy naukowej.

Praca jest przygotowana starannie pod względem konstrukcyjnym i bogato uargumentowana wynikami empirycznymi. Podkreślam, iż doktorantka w pełni zrealizowała cel badań zapowiedziany w części metodologicznej. Badania poszerzyły stan wiedzy o determinantach kształtowania się postaw sportowców wobec wartości etycznych sportu i dopingu, a także stworzyły możliwości dla praktyki edukacyjnej, która wykorzystując zaproponowany model teoretyczny może lepiej kierować procesem wychowania przez sport i

wychowania do sportu. Odpowiedziała na pytania badawcze, zweryfikowała hipotezy. Wynikami badań empirycznych zaprezentowanymi w pracy istotnie poszerzyła wiedzę teoretyczną w naukach o kulturze fizycznej.

Konkluzja

Oceniając rozprawę mam ogólne wrażenie bardzo dobre. Stwierdzam, że praca doktorska pani mgr Joanny Starzak spełnia warunki określone w art. 13.1. Ustawy z dnia 14. marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki, (Dz. U. Nr 65, poz. 595) oraz Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 15. grudnia 2005 r. zmieniającym Rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich i postępowaniu habilitacyjnym w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.

Wnoszę do Wysokiego Senatu Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach o skierowanie pracy do kolejnego etapu w przewodzie doktorskim.

Warszawa, 27. 07. 2022 r.

Jerzy Nowocien

